

„Elhull a virág, eliramlik az élet”

- › Soroljátok fel azokat a verseket, amelyek példaként hozhatók a természeti képek és az ember életkorának párhuzamára!
- › Beszéljétek meg, kinek melyik a legkedvesebb, legemlékezetesebb jelenete Petőfi *János vitéz* című művéből!

Petőfi Sándor: Szeptember végén

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a lángsugarú nyár
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszebe vegyűl már,
A tél dere már megüté fejemet.

Elhull a virág, eliramlik az élet...
Űlj, hitvesem, űlj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sirom fölibe?
Oh mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?
S rábírhat-e majdan egy ifju szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor az özvegyi fátyolt,
Fejfámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból
Az éj közepén, s oda leviszem azt,
Letörteni véle könyűimet érted,
Ki könnyeden elfeledéd hivedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is, örökre szeret!

(Koltó, 1847. szeptember)

Kérdések, feladatok

1. Magyarázd a következő szavakat: tetemimre, fejfa, hitves!
2. Gyűjtsd össze a költemény azon szavait, kifejezéseit, amelyeket ma már ritkán mondunk! Mit használunk helyettük?
3. Milyen térbeli párhuzam fedezhető fel az első versszak természeti képei és a lírai én között?
4. Vesd össze a rímpárokat! Találsz-e köztük olyanokat, amelyek az összecsendülésen kívül valamiféle tartalmi kapcsolatot is hordoznak?
5. Szerinted miért tarthatja magát egy 24 éves költő öregnek?

» Egy szerelem árnyalatai

» Barabás Miklós:
Szendrey Júlia (1848)

A magyar irodalom egyik leghíresebb múzsájához, Szendrey Júliához írta Petőfi Sándor a *Szeptember végén* című verset. A költő 1847-ben vette feleségül szerelmét, és a mézesheteket Teleki Sándor gróf koltói kastélyában töltötték, ahol ez a vers is született. Az emberi élet mulandóságának és a szerelem örökkévalóságának szembeállítását adja meg Petőfi **elégiájának** feszültségét. A sorok különös, „sietős” ritmusát az **időmértékes verselés anapesztusai** biztosítják, amihez hozzájárul még a sorvégi **keresztrímek** szabályos váltakozása.

Természeti képekkel indul a költemény, és a versben a természet változásával párhuzamosan jelenik meg az emberi élet múlása. **Ellentétekből** építkezik az első versszak (még-már), a pillanat jelentette boldogság ellentétéként jelenik meg a közelgő jövő, amely a szerelem és az élet továtúnését hozza. A költemény első része a természeti képek révén általánosságban szól az elmúlásról, a halálról. A második rész viszont sokkal személyesebbé válik: a szerelmes férfi aggódásának, bizonytalanságának lehetünk tanúi. Ahogyan a természetben már látható a hófödte táj, úgy a szerelmes férfi is látni véli, hogy halála után felesége új férjet keres. Petőfi szerelmes verse nem csupán azért kiemelkedő alkotás, mert a jövő felvillantásával tragikussá teszi a jelen még felhőtlen boldogságot nyújtó pillanatát. A költő kérdései mögül nem a szerelem idealizált elképzelése, hanem ennek a hétköznapi tapasztalatát magába sűrítő képe bontakozik ki. Éppen e két felfogás egymás mellé állítása adja meg a költemény lemondó alaphangulatát, amely az elégia műfajának egyik lényeges eleme.

Irodalmi barangolások

„Boldog vagyok. Mindörökre.

Éj van, holdvilágos, csillagos, zajtalan éj. Semmi hang, semmi nesz... csak egy csalogány dalol... szívem.

Dicső, dicső leány, téged kerestelek ifjúságom kezdete óta. Oda mentem minden hölgyhöz, leborultam mindenik előtt és imádtam. Azt gondoltam, hogy te vagy. Midőn már térdeltem, akkor láttam, hogy nem te vagy az, hogy az igaz isten helyett bálványt imádok, s fölkeltem és tovább mentem. Végre megtaláltalak. Te vagy az édes csepp, ki meggyógyítod lelkemet, melyet méregkeverő sorsom oly sokáig öldökölt a kárhozatalával. Hála istennek, még nem jött későn az ellenméreg.

Dicső, dicső leány!

Kettő között kellett választania: szülei közt és köztem.

Engemet választott.

Ő szeme fénye szüleinek, kik gyermekkorától minden gondolatát, minden vágyát kitalálták és teljesíték, kik mindent adtak neki, csak rossz szót nem. Ott voltam más részről én... ismeretlen jövevény, kit sárral mázolt be az előítélet, és nyilaival lövöldözött meg a rágalom és nem értem rá, így szólni hozzája: én nem olyan vagyok, amilyennek látszom, amilyennek a világ látni akar! s ő mégis engemet választott...

Szeptemberben házasodom, barátom, házasodom. Drágán szereztem függetlenségemet, még drágábban adom el. Hol kapnék érte nagyobb árt, mint Juliskám?...

Nézd, megint róla írtam és csak róla. Hiába, szívem oly tele volt, hogy ki kellett ömlenie, különben megrepedt volna. Értesz-e valamit levelemből, vagy semmit? Képzelem, mily zavart. Az öröm úgy jár keblemben és fejemben, mint a részeg ember a szobájában; hányja-veti a bútorokat, asztalt fordít föl, székeket tör, ablakot ver be, s mindenképpen garázdálkodik. Bolond, szilaj fiú az a váratlan öröm. Még fejem óráját: eszemet is majd a földhöz vágta.”

(Részlet Petőfi Sándor Kerényi Frigyeshez írt 1847. május 26-i leveléből)

1. Fogalmazd meg a levél beszédhelyzetét! Ki a beszélő és a megszólított? Mi a levél tárgya, megírásának célja és ideje?
2. „Képzelem, mily zavart.” – állítja Petőfi leveléről. Igazold vagy cáfold állítását!
3. Gyűjtsd ki és értelmezd a levélben szereplő metaforákat!
4. Keress példát halmozásra, ismétlésre, költői kérdésre és hasonlatra! Mi a szerepük ezeknek a levélben?
5. „Nem mind arany, ami fénylik”, „Nem fog aranyon a rozsdá” – tartják közmondásaink. Mit jelentenek? Hol jelennek meg Petőfi levelében a közmondásokhoz hasonló jelentések?

Képek és irodalom

Manapság természetesnek vesszük, hogy a menyasszonyok fehér ruhát viselnek, a gyász színe pedig a fekete. Hozzá tartozóik halálakor már az ókori rómaiak is sötét, dísztelen tógát öltöttek. Az orosz Fedotov 1852-es festményén fiatal özvegyet látunk. A várandós asszony feketét visel, a komódon elhunyt katona férjének arcképe áll. A végrehajtók már lepecsételték az adósságok fejében lefoglalt érték-tárgyakat.

A fehér esküvői ruha csak a 19. században vált általánossá. A szín nemcsak a lány tisztaságára utalt, hanem arra is, a család anyagi helyzete megengedi, hogy ezt a kényes és nehezen tisztítható színt válassza. Mi a véleményed erről a hagyományról? Szerinted mi a jelentése annak, ha valaki ma mégsem fehér ruhában esküszik?

Korábban a menyasszonyi ruha általában színes volt, de akár fekete is lehetett. A Nemzeti Múzeum féltett ritkasága II. Lajos magyar király és Habsburg Mária esküvői öltözéke 1522-ből. Nézz utána a múzeum honlapján, milyen színű ruhában ment férjhez a hercegnő!

» Pavel Andrejevics Fedotov:
A fiatal özvegy, 1851–1852.
Tretyakov Képtár, Moszkva

Kutass a világhálón!

- A refrén számos lírai alkotás sajátja, azonban nemcsak a költészetben, hanem a kortárs popzenében is megjelenik. Idézd fel, mit tanultál eddig a refrénről, majd gondold végig, milyen funkciója van a popzenében!
- Elevenítsd fel, mit tanultál az 1848-as magyar forradalom kitörésének előzményeiről!

